

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Górczanowska
Sędziowie:	SSA Sławomir Jamróg (spr.) SSA Robert Jurga
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Wilczura

po rozpoznaniu w dniu 11 maja 2016 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa J. P. (1)

przeciwko A. P.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 21 października 2015 r. sygn. akt I C 1955/13

1. Zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że nadaje mu treść:

„I. zasądza od pozwanej A. P. na rzecz powoda J. P. (1) kwotę 176 462 zł (sto siedemdziesiąt sześć tysięcy czterysta sześćdziesiąt dwa złote) z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 stycznia 2015r. do dnia zapłaty,

II. oddala powództwo w pozostałej części,

III. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 5 051zł (pięć tysięcy pięćdziesiąt jeden złotych) tytułem kosztów procesu,

IV. nakazuje pobrać na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego

w K. od powoda J. P. (1) z roszczenia zasądzonego w pkt I kwotę 2 239 zł (dwa tysiące dwieście trzydzieści dziewięć złotych) tytułem kosztów sądowych,

V. nakazuje pobrać na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego

w K. od pozwanej A. P. kwotę 12 684,80 zł (dwanaście tysięcy sześćset osiemdziesiąt cztery złote osiemdziesiąt groszy) tytułem kosztów sądowych.”;

2. oddala apelację pozwanej w pozostałej części,

3. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 658 zł (sześćset pięćdziesiąt osiem złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego,

4. nakazuje pobrać na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego

w K.:

- od powoda J. P. (1) z roszczenia zasądzonego w pkt. 1 I kwotę 276 zł (dwieście siedemdziesiąt sześć złotych),

- od pozwanej A. P. kwotę 299 zł (dwieście dziewięćdziesiąt dziewięć złotych) tytułem kosztów sądowych.

SSA Robert Jurga SSA Barbara Górczanowska SSA Sławomir Jamróg

Sygn. akt I ACa 109/16

UZASADNIENIE

J. P. (1) wniósł o zasądzenie tytułem zachowku od pozwanej A. P. kwoty 207.083,50 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty i o zasądzenie zwrotu kosztów procesu.

Na uzasadnienie pozwu powołał, że w dniu 22 października 2006 r. zmarła jego matka W. P.. Spadek po W. P. w całości na podstawie testamentu z dnia 22 lipca 2004 r. nabyła pozwana A. P. – córka M. G.. W testamencie testatorka nałożyła na pozwaną tytułem zapisu obowiązek ustanowienia na rzecz powoda prawa użytkownika części nieruchomości objętej księgą wieczystą KW nr (...) ograniczonego do jednego pokoju znajdującego się na wprost od głównego wejścia oraz korzystania z wszystkich przynależności. Powód stoi jednak na stanowisku, że zapis nie może prowadzić do zmniejszenia należnego zachowku, bowiem opisany pokój nie istnieje, a pozwana uczyniła z niego część salonu z kominkiem.

Pozwana A. P. wniosła o oddalenie powództwa. Podniosła, że spadkodawczyni powołując ją do spadku, wyraziła wdzięczność za opiekę świadczoną przez wnuczkę jej samej oraz powodowi J. P. (1). Pozwana przez całe życie zamieszkiwała wraz z matką oraz spadkodawczynią i pomagała babci finansowo, jak i przez codzienną pomoc. Powód zaś nie interesował się sprawami domu rodzinnego, zdrowiem matki, bowiem nadużywał alkoholu. Czyniąc zadość zasadom współżycia społecznego, testatorka nałożyła na spadkobierczynię tytułem zapisu obowiązek ustanowienia na rzecz powoda użytkownika części nieruchomości Pozwana wniosła o obniżenie zachowku powołując się na art. 5 k.c.

Wyrokiem z dnia 21 października 2015r. sygn.. akt I C 1955/13 Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził od pozwanej A. P. na rzecz powoda J. P. (1) kwotę 164.964 z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 19 lutego 2014 r. do dnia zapłaty (pkt I), pozostałym zakresie powództwo oddalił (pkt II), zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 4.331 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pktIII), nakazał ściągnąć od powoda J. P. (1) z roszczenia zasądzonego w pkt I na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 2.985 zł tytułem kosztów sądowych (pktIV) oraz nakazał ściągnąć od pozwanej A. P. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 11.939 zł tytułem kosztów sądowych (pkt V).

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowił następujący stan faktyczny:

Uprawnionymi do dziedziczenia z ustawy po W. P. byli: J. P. (2), M. G., A. K. i J. P. (1) po 1/4 części.

W. P. zmarła w dniu 22 października 2006 r. Spadek po niej nabyła na podstawie testamentu notarialnego z dnia 22 lipca 2004 r. A. G. (obecnie P.) w całości. Orzeczeniem lekarza orzecznika(...)z dnia 4 stycznia 2010 r. J. P. (1) został uznany za trwale całkowicie niezdolnego do pracy i trwale niezdolnego do samodzielnej egzystencji. Powód przez wiele lat nadużywał alkoholu. Kiedy wracał z pracy, przyjeżdżał do domu rodzinnego przy ul. (...). Spadkodawczyni częstowała go posiłkami. Często spożywał alkohol z kolegami, czasem w gronie rodzinnym. Czasami zostawał na noc. A. K. wybudowała dom ze środków pieniężnych zarobionych podczas pracy męża T. K. za granicą. Pokój w domu przy ul. (...) został wyremontowany z uwagi na zły stan ścian i zagrzybienie. Wyburzono ścianę łączącą ten pokój z salonem. Powód wraz z małżonką K. P. mieszkali przez okres kilku miesięcy w domu przy ul. (...) po udarze powoda w 2003 r.

Testamentem z dnia 22 lipca 2004 r. testatorka nałożyła na swoją spadkobierczynię tytułem zapisu obowiązek ustanowienia na rzecz syna spadkodawczyni – J. P. (1) prawa użytkowania części nieruchomości objętej księgą wieczystą nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy dla K.składającej się z działek nr (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym nr (...) przy ul. (...) w K., które to prawo ograniczać się będzie do korzystania z jednego pokoju znajdującego się na wprost od głównego wejścia oraz korzystania z wszystkich pomieszczeń. W skład spadku po spadkodawczyni wchodziła nieruchomość gruntowa objęta księgą wieczystą o nr (...) składająca się z działki nr (...) o powierzchni 0,5780 ha oraz działki nr (...) o powierzchni 0,1277 ha zabudowanej budynkiem mieszkalnym przy ul. (...). Umową z dnia 22 lipca 2004 r. spadkodawczyni darowała A. K. własność nieruchomości składającej się z działki nr (...) objętej księgą wieczystą (...).

Umową z dnia 4 kwietnia 1995 r. spadkodawczyni darowała A. K., T. K. i K. K. nieruchomość stanowiącą działkę nr (...) objętej księgą wieczystą nr (...).

Wartość rynkowa nieruchomości objętej KW nr (...) stanowiącej niezabudowaną działkę nr (...) i działkę nr (...) zabudowaną budynkiem mieszkalnym jednorodzinny nr (...) położoną przy ul. (...) w K. wg stanu na dzień 22 października 2006 r. a według cen aktualnych wynosi 797.713 zł.

Wartość rynkowa nieruchomości objętej KW nr (...) stanowiącej niezabudowaną działkę nr (...) według stanu na dzień 22 lipca 2004 r. i według cen aktualnych wynosi 609.668 zł.

Wartość rynkowa nieruchomości objętej KW nr (...) stanowiącej działkę nr (...) oraz zabudowaną działkę nr (...) wg stanu na dzień 29 marca 1995r. wynosi 1.023.615 zł.

Wartość użytkowania części nieruchomości objętej KW nr (...) według poziomu cen na dzień 14 stycznia 2009 r. ograniczonego do korzystania z jednego pokoju i korzystania z wszystkich przynależności wynosi 75.661 zł.

Przy tych ustaleniach Sąd Okręgowy uznał, że żądanie zasługuje na częściowe uwzględnienie. Odwołując się do treści art. 991 k.c. i 993 k.c. wskazał, że powodowi, który jest trwale niezdolny do pracy, należy się dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku ponad kwotę wartości uzyskanego przez powoda zapisu. Gdyby dziedziczenie po W. P. następowało na podstawie ustawy, powód dziedziczyłby w 1/4 części. Zatem wysokość zachowku należnego powodowi wynosi 2/3 z 1/4 wartości tego udziału, a zatem 1/6 substratu zachowku. Sąd Okręgowy wskazał też, że przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, darowizny dokonane przez spadkodawcę. W tym przypadku wartość stanowiąca masy stanowiącej podstawe obliczenia zachowku wynosi 1.433.752 zł i składa się na nią:

- kwota 797.713 zł stanowiąca wartość działki nr (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym nr (...) przy ul. (...) w K. ((...)),
- kwota 304.834 zł stanowiąca 1/2 wartości działki nr (...) ((...)),
- kwota 341.205 zł stanowiąca 1/3 wartości działki nr (...) i zabudowanej działki nr (...) ((...)).

Za niewykazane uznano podstawy doliczenia do masy spadkowej po W. P. darowizny środków pieniężnych uzyskanych ze sprzedaży działki nr (...) a darowanych A. K. na budowę domu.

Gdyby dziedziczenie po W. P. następowało na podstawie ustawy, powód dziedziczyłby w 1/4 części. Zatem wysokość zachowku należnego powodowi wynosi 2/3 z 1/4 wartości tego udziału, a zatem 1/6 substratu zachowku. Jest to kwota 240.625 zł (1/6 z 1.443.752 zł). Od tej kwoty odliczono wartość użytkowania części nieruchomości – kwotę 75.661 zł i otrzymano kwotę 164.964 zł. Powód otrzymał bowiem zapis i tym samym otrzymał część należnego mu zachowku (por. art. 991 par. 2 k.c.). Odliczano więc wartość prawa użytkowania części nieruchomości objętej księgą wieczystą nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy dla K. składającej się z działek nr (...) zabudowanej budynkiem mieszkalnym nr (...) przy ul. (...) w K., które to prawo ogranicza się do korzystania z jednego pokoju znajdującego się na wprost od głównego wejścia oraz korzystania z wszystkich pomieszczeń, a będącego przedmiotem zapisu testamentu z dnia 22 lipca 2004 r.

Powyższe skutkowało zasądzeniem kwoty 164964zł wraz z odsetkami ustawowymi naliczanymi od dnia 19 lutego 2014 r. (tj. dnia następnego po dniu doręczenia pozwanej pozwu w niniejszej sprawie, co traktowano jako równoważne z wezwaniem pozwanej do zapłaty) na podstawie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. Sąd pierwszej instancji nie podzielił poglądu, że konkretyzacja wysokości roszczenia o zachówek na chwilę wyrokowania implikuje konieczność zasądzenia odsetek za opóźnienie dopiero od daty wyrokowania. W niniejszej sprawie powód w pozwie, stanowiącym wezwanie do zapłaty, sprecyzował wysokość sumy, której tytułem zachowku się domaga i powołał okoliczności uzasadniające istnienie i wysokość roszczenia. Pomiędzy datą otwarcia spadku a datą orzekania w niniejszej sprawie nie zaszła na tyle istotna zmiana wartości pieniądza aby należało przyjąć, że fakt ustalania wysokości zachowku według cen z chwili orzekania pociąga za sobą waloryzację świadczenia. Natomiast w panującej od szeregu lat sytuacji gospodarczej funkcja waloryzacyjna odsetek (istotna na przełomie lat 80' i 90' XX z uwagi na panującą podówczas inflację) jest drugorzędna w relacji do wybijającej się na pierwszy plan funkcji wynagrodzenia odsetkami wierzyciela za korzystanie przez dłużnika za okres opóźnienia z należnego wierzycielowi kapitału. Zasądzenie odsetek za opóźnienie dopiero od daty orzekania, a nie od dnia następnego po dniu wezwania do zapłaty, w sposób nieusprawiedliwiony premiowałoby dłużnika, który zwleka z zaspokojeniem ciążących na nim zobowiązań.

Zdaniem Sądu Okręgowego brak było podstaw do uznania, iż roszczenie powoda stoi w sprzeczności z zasadami współzycia społecznego (art. 5 k.c.). Prawo do zachowku służy urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec osób najbliższych. Etyczny charakter tej instytucji a także stan zdrowia powoda ma więc wpływ na ocenę roszczenia o zachówek z punktu widzenia zasad współzycia społecznego, o których mowa w art. 5 k.c. W rozpatrywanej sprawie powód nie nadużywał prawa. Postępowanie powoda w stosunku do spadkodawczyni w szczególności fakt nadużywania za jej życia alkoholu nie mogło stanowić podstawy do redukcji należnego powodowi zachowku. Sama bowiem spadkodawczyni nie uznawała, że zachodzi podstawa do wydziedziczenia powoda. Ponadto zastosowania art. 5 k.c. nie uzasadnia sytuacja majątkowo-osobista pozwanej. Pozwana wraz z mężem uzyskują dochody, wystarczające na pokrycie kosztów utrzymania, zaś potrzebę mieszkaniową zaspokaja w domu rodzinnym położonym przy ul. (...). Fakt, że większą część majątku spadkodawczyni przekazała swojej córce A. K. nie może prowadzić do obniżenia czy wyłączenia roszczenia przysługującego powodowi.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach Sąd Okręgowy powołał art. 100 k.p.c. przyjmując za podstawę stosunkowego rozłożenia, że powód wygrywa w zakresie 80 %, a pozwana w zakresie 20 %.

Apelację od tego wyroku złożyły obie strony.

Powód zaskarżył wyrok w części w jakiej Sąd oddalił roszczenie co do kwoty 11498zł oraz w zakresie kosztów procesu.

Zarzucił:

- błąd w ustaleniach substratu zachowku poprzez pominięcie przy wyliczeniu wartości prawidłowej wartości tj wadliwe przyjęcie wartości działek (...) na kwotę 1.023.615 zamiast 609668zł oraz działki (...) na kwotę 609668zł zamiast

1023615zł . Prawidłowa łączna wartość stanowiąca podstawę obliczenia zachowku powinna wynieść 1512742zł , zasądzona powinna więc zostać kwota 176462zł. Powód wniosł o zmianę wyroku i o zasądzenie od pozwanej kwoty 176462zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 lutego 2014r. do dnia zapłaty a w konsekwencji także o zmianę zaskarżonego postanowienia o kosztach procesu i podwyższenie kwoty zawartej w pkt III z 4331zł do kwoty 5051zł a w punkcie IV obniżenie kosztów sądowych z kwoty 2985zł do kwoty 2239zł przy uwzględnieniu , że powód jest wygrywającym w 85%.

Pozwana w swej apelacji zaskarżyła wyrok w części a to ww pkt I co do odsetek łącznie w sumie 30417zł a także w zakresie kosztów określonych w punkcie III i V wyroku, zarzucając:

- naruszenie prawa materialnego a to art. 481§1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu , że dłużnik zobowiązany do zapłaty zachowku popada w opóźnienie nawet wówczas gdy nie wypełnia świadczenia pieniężnego , które nie jest określone co do wysokości w złożonym pozwie , co skutkowało wadliwym zasądzeniem odsetek od dnia następnego po doręczeniu pozwu podczas gdy odsetki te powinny zostać zasądzone od dnia wyrokowania. Tj z dniem 21 października 2015r.,

- naruszenie prawa procesowego , które mogło mieć wpływ na wynik sprawy a to art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, w sytuacji gdy w sprawie występuje szczególnie uzasadniony wypadek , który pozwala sądowi na nieobciążenie pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego.

Pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt I poprzez zasądzenie kwoty 164964zł z ustawowymi odsetkami od dnia 21 października 2015r. do dnia zapłaty ,

w pkt III poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz powoda kwotę 4331zł tytułem zwrotu kosztów procesu , ustalenie, że koszty w kwocie 11939zł ponosi Skarb Państwa. Ewentualnie powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania .

Jednocześnie powódka wniosła o zwrot całej uiszczonej opłaty od apelacji, uznając oczywistość naruszenia prawa w powyższym zakresie tj wniosła o zastosowanie art. 79 ust. 1 pkt 1 III E ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Rozpoznając apelację Sąd drugiej instancji uznał za własne ustalenia Sądu Okręgowego z tą zmianą, że ustalił iż rynkowa wartość nieruchomości objętej KW nr (...) stanowiącej działkę nr (...) oraz zabudowanej działki nr (...) wg stanu na dzień 29 marca 1995 r. wynosi łącznie 609668 (308350zł + 301318zł) k-242 a nieruchomości składającej się z działki (...) objętej księgą wieczystą (...) wynosi 1023615zł (k- 2, 248). Cała treść opinii jednoznacznie wskazuje na , że biegły w analizie (k249) a za nim Sąd Okręgowy omyłkowo zamienili wartości tych nieruchomości, co podnosił powód w piśmie z dnia 16 stycznia 2015r. (k-312/2). W konsekwencji Sąd Okręgowy błędnie zaliczył do podstawy wyliczenia zachowku kwotę 341.205 zł stanowiącą 1/3 wartości działki nr (...) i zabudowanej działki nr (...) ((...)) podczas gdy doliczona do kwoty 797713zł powinna zostać po zaokrągleniu do pełnych złotych kwota 203222 zł, jak też wadliwie doliczył kwotę 304.834 zł stanowiącą 1/2 wartości działki nr (...) ((...)), podczas gdy doliczona powinna zostać kwota 511807zł. Substrat zachowku powinien więc wynieść po zaokrągleniu do pełnych złotych 1512742zł. Należny zachówek powinien więc wynieść 1/6 z tej wartości tj po zaokrągleniu 252123zł. Odejmując od tej kwoty wartość zapisu uczynionego na rzecz powoda daje to kwotę 176462zł (252123-75661zł). Apelacja powoda jest więc zasadna co skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku na podstawie art. 386§1 k.p.c. w pkt II poprzez podwyższenie określonej w pkt I kwoty 164964zł do kwoty 176462zł. W konsekwencji zmieniono także rozstrzygnięcie w zakresie kosztów. Powód bowiem wygrał sprawę w 85% . Obie strony poniosły koszty wynagrodzenia pełnomocników w kwotach po 7217zł. Pozwana w tych kosztach powinna partycypować kwotą 12268,90zł (85% z 14434zł) a poniosła 7216zł. Powinna więc zwrócić powodowi w zaokrągleniu 5051,90 zł. Kwotę 4331zł określoną w pkt. III zastąpiono więc wskazaną w apelacji kwotą 5051zł. Proporcjonalnie też obniżono pozwanemu koszty sądowe podlegające ściąganiu z przysądzonego roszczenia na rzecz Skarbu Państwa od powoda w pkt IV do kwoty 2238 zł (15% z 14923,29zł). Powyższe nastąpiło jednak w ramach uwzględnienia apelacji a nie jak chciał powód zażalenia, które nie jest dopuszczalne na koszty procesu jeżeli złożono środek odwoławczy co do istoty sprawy. Z uwagi na zmianę zaskarżonego wyroku i wobec akcesoryjności

rozstrzygnięcia o kosztach, bez wniosku stron, podwyższono określoną w pkt V kwotę podlegającą ściągnięciu od pozwanej, na kwotę 12684,80zł (85% z 14923,29zł).

Nie jest zasadny zarzut pozwanej naruszenia art. 102 k.p.c. Podzielić co do zasady trzeba stanowisko, że do okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 102 k.p.c. należą także fakty nie związane z przebiegiem procesu. Należą do nich np.:

- sytuacja życiowa i materialna strony przegrywającej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2009 r., III CZ 51/09, LEX nr 1422035, z dnia 22 kwietnia 2010 r., II CZ 22/10, LEX nr 1360228 i z dnia 21 lipca 2010 r. III CZ 21/10 LEX nr 1375418), oraz

- charakter sprawy, znaczenie roszczenia dla strony i jej usprawiedliwione przekonanie o zasadności tego roszczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1968 r. II PR 161/68 LEX nr 13966 i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2007 r., I Cz 110/07, LEX nr 621775, z dnia 1 grudnia 2011 r. I CZ 26/11 LEX nr 1101325, z dnia 17 kwietnia 2013r., V Cz 107/12, LEX nr 1341715; z dnia 24 października 2012r., IV Cz 61/13 LEX nr 1389013).

Okoliczności przedmiotowej sprawy nie pozwalały jednak na uznanie, że zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek albowiem pozwana nie musiała wdawać się w spór i zaspokoić roszczenia powoda także poprzez dążenie do ugodowego załatwienia sporu. Wprawdzie proponowana w sprawie ugoda sądowa (k- 325) nie była dopuszczalna jednak możliwe było zaspokojenie powoda skoro pomoc w tym zakresie deklarowała matka pozwanej. Możliwe zaś było świadczenie rzeczowe w miejsce pieniężnego dokonane na rzecz powoda a nie na jego żonę, co mogło spowodować zrzeczenie się roszczenia lub wygaśnięcie zobowiązania, wobec przyjęcia za zgodą stron innego świadczenia od osoby trzeciej. Przede wszystkim zaś istotne jest, że pozwana została ostatecznie beneficjentką po zaspokojeniu roszczeń powoda majątku spadkowego o znacznej wartości 621251zł (797713zł – 176462zł). Nie jest więc osoba ubogą. Jej stanowisko procesowe nie było w przeważającej części uzasadnione a słusznościowe względy leżały raczej u podstaw roszczenia powoda, co słusznie rozważał Sąd pierwszej instancji w ramach oceny zmniejszenia zachowku na podstawie art. 5 k.c. Przepis art. 102 k.p.c. jako wyjątek od zasady ponoszenia kosztów procesu według odpowiedzialności za wynik sprawy nie może być interpretowany rozszerzająco w sposób wskazany w apelacji.

Sąd Apelacyjny podziela natomiast częściowo zarzut pozwanej co do odsetek. Nie kwestionując stanowiska Sądu Okręgowego, że co do zasady roszczenie o zachówek ma charakter bezterminowy i podstawą naliczenia odsetek jest art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. należy jednak podkreślić, że termin, od którego zobowiązany z tytułu zachowku popadł w stan opóźnienia - warunkujący zasądzenie odsetek ustawowych - należy ustalić indywidualnie z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy. Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego powód nie sprecyzował w sposób obiektywny roszczenia albowiem określał w pozwie kwotę 207083,50zł (k-5/2) jako częściową i zastrzegał możliwość rozszerzania powództwa po opinii biegłego.

Sąd apelacyjny w niniejszym składzie podziela stanowisko wyrażane w orzecznictwie, że o stanie opóźnienia w zapłacie zachowku można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Może to nastąpić także w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2010 r., II CSK 178/10, Lex nr 942800 i z dnia 7 lutego 2013 r. II CSK 403/12 LEX nr 1314389). Także w wyroku z dnia 25 czerwca 2015 r. III CSK 375/14 LEX nr 1794316 Sąd Najwyższy nie uznawał kategoryczności tezy o zasądzeniu odsetek od wezwania do zapłaty, skoro wskazywał że stan opóźnienia może nastąpić - także przed wyrokowaniem przez sąd.

W tym przypadku pozwana wszystkie okoliczności dotyczące wyliczenia zachowku знаła dopiero po wydaniu opinii biegłego, który określił także wartość dokonanych darowizn, które miały istotne znaczenie dla obliczenia substratu zachowku. Odpis opinii pełnomocnik pozwanej otrzymał w dniu 9 stycznia 2015r. (k-259). Wobec powyższego Sąd Apelacyjny zmienił na podstawie art. 386§1 k.p.c. także datę od której zasądzone odsetki na 10 stycznia 2015r. i poprzez nadanie nowej treści wyrokowi pierwszej instancji oddalił powództwo także co do odsetek ustawowych opóźnienia za okres od dnia 19 lutego 2014r. do dnia 9 stycznia 2015r. Już sam fakt , że tylko częściowo uwzględniono apelację pozwanej nie pozwala na uznanie oczywistości naruszenia prawa i nie pozwala na zwrot opłaty. Ponadto nie

było możliwe stwierdzenie oczywistości naruszenia prawa wobec niejedności stanowiska orzecznictwa co do daty początkowej odsetek za opóźnienie przy roszczeniu o zachowek.

Częściowe uwzględnienie apelacji pozwanej jako rozstrzygnięcie dotyczące należności ubocznych nie wpłynęło na wskazany wyżej sposób rozliczenia kosztów procesu w pierwszej instancji. Dalej idącą apelację pozwanej oddalono więc na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c. przy zastosowaniu § 2, §6 pkt 5 i §12 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz.U. 2013r. poz. 490 ze zm.) i odpowiednio § 2, §6 pkt 5 i § 13 ust.1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 461ze zm.), które miały zastosowanie z uwagi na datę wniesienia obu apelacji.

Uznano przy tym, że pozwana jest przegrywającym w całości apelację wniesioną przez powoda dotyczącą kwoty 11498zł, jednak jest częściowo wygrywającym apelację własną, dotyczącą kwoty 30417zł i to w ok. 66% (odsetki ustawowe liczone od kwoty zasądzonej za okres za który powództwo oddalono wynoszą bowiem 19991zł). Globalnie więc powoda można uznać za wygrywającego w postępowaniu apelacyjnym w ok. 52% . Łączne koszty w poniesione przez strony w postępowaniu apelacyjnym wyniosły 5121zł (opłata od apelacji pozwanej 1521zł +wynagrodzenie pełnomocników 2x 1800zł), z czego pozwana powinna pokryć 2663zł a uiściła 3321zł. Oznacza to, że powód powinien zwrócić pozwanej kwotę 658zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Jednocześnie obie strony powinny partycypować w takim samym stosunku w opłacie od której powód by zwolniony tj w kwocie 575zł. Nakazano więc ściągnięcie na podstawie art. 113ust. 1 i2 na rzecz Skarbu Państwa –Sądu Okręgowego w Krakowie: od pozwanej kwotę 299zł a od powoda z zasądzonych roszczenia kwotę 276zł.

SSA Robert Jurga SSA Barbara Górczanowska SSA Sławomir Jamróg